

Diel 3. – Moderátor vo Windows 10, čítač obrazovky pre pomoc nevidiacim používateľom

R:Úvodná replika.

Dobrý deň. Počítač sprostredkuje väčšinu informácií formou obrazu. Časť sprostredkuje aj zvukom avšak ide o menej významnú časť. Nevidiaci človek má tak dosť veľký problém ako s počítačom pracovať. Popasovať sa s týmto problémom je možné napríklad použitím asistenčnej aplikácie Moderátor. Ja sa volám Ján Podolinský, som z Únie nevidiacich a slabozrakých Slovenska a tento projekt je realizovaný vďaka podpore SK-NIC.

R: Nasleduje obsah dielu s Moderátorom.

V dnešnom diely si ukážeme využitie aplikácie Moderátor pre nevidiacich ľudí pracujúcich s počítačom.

Nevidiaci človek využíva, pre prácu s počítačom, primárne iné zmysly ako zrak. Zobrazovaný obsah na obrazovke je mu sprostredkovaný vo zvukovej podobe. Môžeme si to predstaviť akoby niekto nahlas čítal čo je zobrazené na obrazovke a reagoval na príkazy človeka sediaceho za klávesnicou. Pre tento účel je možné využiť aplikáciu Moderátor. Ide o typ aplikácie označovaný ako čítač obrazovky. Poskytuje popis obsahu obrazovky syntetickým alebo ľudským hlasom. Moderátor je súčasťou operačného systému Windows 10. Môžeme ho využiť pre základnú pomoc.

Moderátor spustíme klávesovou skratkou Ctrl+ Win+ Enter. Rovnakým príkazom ho aj zastavíme. Hneď po jeho naštartovaní sa ozve hlasom, ktorý je dostupný pre jazykový variant operačného systému, ktorý sa na počítači používa. V našom prípade sa ozval Microsoft Filip, ktorý je hlasom pre slovenčinu. Ak máme v počítači viacero jazykov, napríklad bežnou je angličtina, tak máme k dispozícii niekoľko ženských a mužských anglických hlasov.

R: Spustenie Moderátora Ctrl+ Win+ Enter.

Po štarte Moderátora sa zobrazí domovská obrazovka moderátora s niekoľkými tlačidlami pre zobrazenie pomocníka, základných konfigurácií či možností jeho podrobného nastavenia. V prostredí domovskej obrazovky moderátora sa orientujeme stláčaním tabulátora pre prechádzanie po jednotlivých prvkoch. V prípade, že nepotrebujeme nič nastaviť, stlačíme Esc a okno moderátora sa schová.

Moderátor môžeme nakonfigurovať v okne nastavenia moderátora, ktoré si zobrazíme potvrdením rovnomenného tlačidla na domovskej obrazovke moderátora.

- a) Prepínacie tlačidlo pre spustenie moderátora – potvrdením sa spustí resp. zastaví moderátor;
- b) Zobrazí domovskú obrazovku moderátora;
- c) Zobrazí kompletnú príručku online;
- d) Povolí klávesovú skratku pre spúšťanie moderátora – povolenie alebo zakázanie klávesovej skratky Ctrl+ Windows+ Enter;
- e) Spustiť moderátora po mojom prihlásení – označením sa moderátor bude automaticky spúšťať po prihlásení aktuálneho používateľa;
- f) Spúšťať moderátora pre každého pred prihlásením – označením sa bude moderátor spúšťať na prihlasovacej aj zabezpečených obrazovkách;

- g) Zobrazovať domovskú obrazovku moderátora po jeho spustení – povolenie / zakázanie zobrazovania domovskej obrazovky moderátora;
- h) Minimalizovať obrazovku moderátora na panel úloh – po minimalizovaní sa zobrazí ikona moderátora v priestore pri hodinách – systémový panel;
- i) Vybrať hlas moderátora – v rozbaľovacom zozname môžeme zvoliť jeden z dostupných hlasov;
- j) Pridať ďalší hlas – možnosť doplnenia hlasov pre použitie v moderátore;
- k) Zmeniť rýchlosť hlasu – posuvníkom nastavíme rýchlosť;
- l) Zmeniť výšku hlasu – posuvníkom zmeníme výšku hlasu;
- m) Zmeniť hlasitosť – posúvačom zmeníme úroveň hlasitosti hlasu moderátora;
- n) Znížiť hlasitosť ostatných aplikácií keď rozpráva moderátor – označíme / neoznačíme potlačenie napríklad prehrávania hudby či zvuku filmu počas rozprávania moderátora;
- o) Vyberte kde počujete hlas moderátora – môžeme presmerovať hlas moderátora napríklad do slúchadiel a ostatné zvuky sa budú prehrávať v reproduktoroch alebo zvolíme inú kombináciu zvukových zariadení dostupných v počítači;
- p) Zmeniť úroveň podrobností – medzerníkom rozbalíme zoznam možností a šípkami nahor alebo nadol zvolíme úroveň podrobností o čítanom texte;
- q) Zmeniť spôsob čítania textu napísaného veľkými písmenami – šípkami nahor alebo nadol vyberieme spôsob čítania;
- r) Dovoľiť hlasu moderátora klásť dôraz na formátovaný text - - označovacie pole; Pri čítaní nahlas vyslovovať fonetiku znak po znaku – označovacie pole;
- s) Dovoľiť moderátoru používať interpunkciu pre určenie pauzy pri čítaní – označovacie pole;
- t) Nahlas vyslovovať rozšírené podrobnosti (napríklad text pomocníka) – označovacie pole;
- u) Zmeniť úroveň kontextu, ktorú moderátor poskytuje pre tlačidlá a ďalšie vybrané prvky – výberové pole, vyberieme šípkami nadol a nahor;
- v) A rôzne ďalšie nastavenia ovplyvňujúce spôsob čítania, úroveň podrobností a rôzne ďalšie funkcie pre nastavenie moderátora.

Dôležitými sú ešte nastavenia pre typ klávesnice desktop / laptop, ktoré zvolíme podľa toho či máme k dispozícii numerickú časť na klávesnici alebo nie. Vhodné uvážiť najmä pri práci na prenosnom počítači notebooku. Druhým takým je nastavenie klávesu moderátora, ktorý bude používaný pri zadávaní príkazov moderátora. Predvolený je kláves Capslock. Nájdeme tu pravidlo pre zadávanie znakov na dotykovom zariadení či správanie sa systémového kurzora a ďalšie nastavenia.

Moderátor podporuje aj prácu s braillovým písmom. Táto je možná prostredníctvom hmatového displeja pripojeného k počítaču. Aby bola spolupráca počítača a hmatového displeja funkčná, povolíme používanie braillovoho písma v nastaveniach moderátora.

R: Ukážky ovládania niektorých funkcií v operačnom systéme (vyhľadanie, vytvorenie a premenovanie priečinka) a niektorých aplikáciách (Poznámkový blok, MS Word, spustenie hudby). Zobrazenie a pohyb na webovej stránke (www.unss.sk).

Niekoľko základných klávesových skratiek používaných pre prácu s údajmi a ovládanie funkcií operačného systému ako aj aplikácií s pomocou aplikácie Moderátor:

- Windows+ Ctrl+ Enter – spustenie a zastavenie moderátora;

- Moderátor+ F1 – zoznam príkazov;
- Moderátor+ F2 – zoznam príkazov pre aktuálnu položku;
- Moderátor+ šípka doprava / doľava – prechod na nasledujúcu / predchádzajúcu položku;
- Moderátor+ 1 – spustenie / zastavenie učiaceho režimu;
- Moderátor+ Ctrl+ d – získanie popisu obrázka z online služby;
- Moderátor+ Enter – potvrdenie predvolenej akcie;
- Moderátor+ s – súhrnné informácie o webovej stránke;
- Moderátor+ 3 – prepustenie klávesu do aplikácie;
- Moderátor+ Alt+ m – prepnutie režimu myši;
- Moderátor+ +/- - zvýšenie / zníženie rýchlosti hlasu;
- Ctrl+ Moderátor+ +/- - zvýšenie / zníženie hlasitosti moderátora;
- Ctrl – zastavenie čítania;
- Moderátor+ tab, Moderátor+ NUM 5 – prečítanie aktuálnej položky;
- Moderátor+ w – prečítanie celého okna;
- Moderátor+ x – zopakovanie poslednej frázy;
- Moderátor+ c – prečítanie od začiatku dokumentu;
- Ctrl+ Moderátor+ r – čítanie od aktuálnej pozície;
- Moderátor+ f – prečítanie informácií o formátovaní textu;
- Moderátor+ Home / End – presun na prvú / poslednú položku v okne;
- Moderátor+ Backspace – prechod na predchádzajúcu položku;

Moderátor je kláves používaný na zadávanie príkazov čítača. Predvolený je kláves Capslock.

Zhrnutie na záver

Moderátor je čítač obrazovky, ktorý poskytuje svoje služby v podobe hlasovej odozvy pri práci na počítači. Je integrovaný priamo v operačnom systéme Windows 10 a tak je stále po ruke. Môžeme ho využiť ako štartovací nástroj pre nevidiaceho používateľa alebo ako núdzové záložné riešenie pri problémoch s inými čítačmi. V posledných verziách prichádza s výraznými vylepšeniami, ktorými sa doťahuje na funkcionality iných komplexnejších riešení. Jeho funkcionality je ovládaná rôznymi klávesovými príkazmi ako používajú iné čítače rozšírené v komunite nevidiacich. Táto vlastnosť môže spôsobiť jeho pomalšie rozšírenie v bežnom používaní.